

INGLIZ XALQ MAQOLLARIDA AYOL OBRAZINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI

Babalova Dilafruz Asadovna

International School of Finance, Technology and Science institutining Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz xalq maqollarida ayol obrazining lingvokulturologik xususiyatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda maqollar orqali ayolga nisbatan shakllangan ijtimoiy qarashlar, gender stereotiplari va aksiologik (baholovchi) munosabatlar yoritiladi. Ayol obrazining ijobiy va salbiy talqinlari, uning oiladagi va jamiyatdagi o'rnini lingvistik va madaniy nuqtai nazardan izohlanadi. Shuningdek, maqollar til orqali madaniy qadriyatlarning uzatilishida muhim vosita ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, maqol, ayol obrazi, gender stereotiplari, aksiologiya, ingliz tili, madaniyat.

Zamonaviy tilshunoslikda til va madaniyatning o'zaro aloqasi muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, lingvokulturologiya til birliklari orqali xalqning madaniy qadriyatlari, dunyoqarashi va tarixiy tajribasini o'rganishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, xalq maqollari muayyan millatning ko'p asrlik tajribasini jamlagan, qisqa va lo'nda shaklda ifodalangan madaniy birliklar sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Ingliz xalq maqollarida ayol obrazi keng yoritilgan bo'lib, unda ayolning ijtimoiy mavqei, oiladagi o'rnini, xulq-atvori hamda jamiyatdagi roli turli baholovchi nuqtai nazardan aks ettiriladi. Ushbu maqolalar orqali ingliz xalqining ayolga nisbatan qarashlari, stereotiplari va qadriyatlari aniqlanadi.

Ingliz xalq maqollarida ayol ko'pincha mehribon, sadoqatli, dono va oilaning mustahkam tayanchi sifatida tasvirlanadi. Masalan: *"A good wife makes a good husband"*, *"Behind every successful man there is a woman"*.

Mazkur maqollar ayolning erkak hayotidagi ahamiyatli o'rnini alohida ta'kidlab, uni muvaffaqiyatga erishishda muhim va ajralmas omillardan biri sifatida talqin etadi. Bunday yondashuv ingliz xalqining madaniy ongida ayolning nafaqat oilaviy, balki ijtimoiy hayotda ham muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Xususan, ayol erkakning ruhiy qo'llab-quvvatlovchisi, maslahatchisi va motivatsion manbai sifatida tasvirlanadi. Bu esa ingliz jamiyatida ayol obrazining oilaviy barqarorlikni ta'minlovchi, oila mustahkamligini saqlovchi asosiy kuch sifatida qabul qilinishini anglatadi.

Bundan tashqari, ayolning tarbiyaviy funksiyasi ham yuqori darajada baholanadi. Jumladan, *"The hand that rocks the cradle rules the world"* maqoli ayolning farzand tarbiyasidagi beqiyos va hal qiluvchi rolini ifodalaydi. Ushbu maqol orqali ayolning nafaqat oiladagi, balki kengroq ma'noda jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini yuksak baholanadi. Chunki aynan ayol kelajak avlodni tarbiyalaydi, ularga axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy normalar va madaniy an'analarni singdiradi. Shu bois, uning ta'siri bilvosita butun jamiyatning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, ingliz xalq maqollarida ayolga nisbatan salbiy stereotiplar ham uchraydi. Bunday baholar, asosan, tarixiy va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllangan bo'lib, ular o'tmish davrlardagi gender munosabatlarini aks ettiradi. Xususan, ayrim

maqollarda ayolning hissiyotlarga beriluvchanligi, beqarorligi yoki ortiqcha so'zlashga moyilligi kabi jihatlar tanqidiy ruhda ifodalanadi. Masalan, "Women are changeable as the wind" maqoli ayollarning o'zgaruvchanligi haqidagi stereotipni ifodalasa, "A woman's tongue wags like a lamb's tail" maqoli esa ularning ko'p gapirishga moyilligi haqidagi qarashlarni aks ettiradi.

Mazkur salbiy stereotiplar lingvokulturologik jihatdan qaralganda, jamiyatda shakllangan gender tasavvurlari va qadriyatlar tizimining til orqali ifodalanishidir. Shu bilan birga, ular ayol obrazining biryoqlama emas, balki murakkab va ko'p qirrali ekanini ko'rsatadi. Ya'ni ingliz maqollarida ayol obrazi bir tomondan yuksak qadrlansa, ikkinchi tomondan muayyan tanqidiy baholar bilan ham ifodalanadi. Bu esa xalq og'zaki ijodida ayolga nisbatan munosabatning ikki tomonlama – ijobiy va salbiy – xarakterga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Mazkur maqollar ayollarning hissiyotlarga moyilligi, qarorlarida o'zgaruvchanlik yoki ortiqcha so'zlashga intilishi kabi stereotip tasavvurlarni ifodalaydi. Bunday tasvirlar tasodifiy emas, balki uzoq tarixiy davrlar davomida shakllangan ijtimoiy qarashlarning mahsuli hisoblanadi. Lingvokulturologik nuqtai nazardan, ushbu stereotiplar jamiyatdagi gender tengsizligining til birliklari orqali namoyon bo'lgan ko'rinishi sifatida talqin qilinadi. Ya'ni, til nafaqat voqelikni aks ettiradi, balki undagi ijtimoiy munosabatlar, qadriyatlar va stereotiplarni ham mustahkamlovchi vosita vazifasini bajaradi.

Shu bilan birga, ingliz xalq maqollarida ayol obrazi faqat salbiy jihatlar bilan cheklanmaydi. Aksincha, u ko'pincha oilaning markaziy figurasi sifatida tasvirlanadi. Ayol uy boshqaruvchisi, farzand tarbiyachisi va oila a'zolari uchun ma'naviy tayanch sifatida talqin etiladi. Bu holat ayolning oilaviy muhitdagi muhim funksional rolini ko'rsatadi. Biroq ayrim maqollarda ayolning ijtimoiy hayotdagi faolligi cheklangan tarzda aks ettirilganini ham kuzatish mumkin. Bu esa tarixiy jihatdan ayol faoliyatining ko'proq oilaviy doira bilan chegaralanganini bildiradi.

Mazkur holat shuni anglatadiki, o'tmish davrlarda ayolning asosiy vazifasi oila, uy-ro'zg'or va farzand tarbiyasi bilan bog'langan bo'lib, uning ijtimoiy rolga nisbatan tor doiradagi qarashlar ustuvor bo'lgan. Biroq zamonaviy jamiyat taraqqiyoti jarayonida bu stereotiplar asta-sekin o'zgarib bormoqda. Bugungi kunda ayol nafaqat oilaviy, balki ijtimoiy, siyosiy va kasbiy sohalarda ham faol ishtirok etuvchi subyekt sifatida e'tirof etilmoqda.

Lingvokulturologik tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz xalq maqollarida ayol obrazi murakkab va ko'p qatlamli xarakterga ega. Unda bir vaqtning o'zida turli jihatlar mujassam bo'ladi: ijobiy qadriyatlar (mehribonlik, sadoqat, donolik), salbiy stereotiplar (beqarorlik, hissiylik, ko'p gapirish), ijtimoiy rollar (ona, rafiqqa, tarbiyachi) hamda aksiologik baholash (ijobiy va salbiy munosabatlar).

Bu ko'p qirrali tasvir til orqali jamiyatning qadriyatlar tizimi, madaniy me'yorlari va ijtimoiy stereotiplari qanday shakllanishini yaqqol ko'rsatadi. Demak, maqollar nafaqat lingvistik birlik sifatida, balki xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi va madaniy xotirasini o'zida mujassam etgan muhim lingvokulturologik manba sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Maqollar obrazli ifoda vositalari sifatida metafora, o'xshatish va ramziy ma'nolardan keng foydalanadi. Ayol obrazini tasvirlashda ham ushbu vositalar muhim rol o'ynaydi. Bu esa maqollarning ta'sirchanligini oshiradi va ularni xalq ongida mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz xalq maqollarida ayol obrazi ko'p qirrali va murakkab mazmunga ega bo'lib, unda jamiyatning tarixiy, madaniy va ijtimoiy qarashlari mujassamlangan. Ayolga nisbatan ijobiy va salbiy baholar birgalikda mavjud bo'lib, bu holat gender stereotiplarining til orqali ifodalanishini ko'rsatadi.

Lingvokulturologik tahlil shuni ko'rsatadiki, maqollar nafaqat til birliklari, balki muayyan xalqning madaniy xotirasi, qadriyatlari va dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Ayol obrazi esa ushbu tizimda muhim o'rin tutadi va jamiyatning unga bo'lgan munosabatini yoritib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maslova V.A. Lingvokulturologiya. – Moskva, 2001.
2. Mieder, W. Proverbs: A Handbook. – Greenwood Press, 2004.
3. Lakoff, G., Johnson, M. Metaphors We Live By. – Chicago, 1980.
4. Oxford Dictionary of Proverbs. – Oxford University Press.